UDTALELSER

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

576. PLENARFORSAMLING I DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG, 22.2.2023-23.2.2023

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om energipolitik og arbejdsmarkedet: konsekvenser for beskæftigelsen i regioner, som er i gang med en energiomstilling

(initiativudtalelse)

(2023/C 146/02)

Ordfører: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Plenarforsamlingens beslutning	20.1.2022
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2
	Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Beskæftigelse, Sociale Spørgsmål og Unionsborgerskab
Vedtaget i sektionen	30.1.2023
Vedtaget på plenarforsamlingen	22.2.2023
Plenarforsamling nr.	576
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	123/43/20

1. **Konklusioner og anbefalinger**

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) konstaterer, at de stadig stærkere negative virkninger af klimakrisen samt usikkerheden og kriserne som følge af de nye geopolitiske forhold og situationen på energimarkedet kræver, at EU fremskynder omstillingen til ren energi markant og styrker Europas uafhængighed af energi fra upålidelige leverandører og af volatile fossile brændstoffer. Udvalget glæder sig derfor over Kommissionens planer i den henseende (f.eks. REPowerEU og den supplerende finansiering heraf gennem genopretnings- og resiliensfaciliteten).

1.2. EØSU påpeger også, at miljømæssige risici (klimakrisen) og energirelaterede risici (afhængigheden af fossil energi) påvirker de økonomiske aktiviteter og alle dermed forbundne politiske foranstaltninger og har store konsekvenser for de mest sårbare regioner, økonomiske sektorer, arbejdstagere og befolkningsgrupper, som påvirkes på forskellige måder EØSU finder det derfor nødvendigt at have særlig fokus på regioner under retfærdig omstilling, hvor der er en større forbindelse mellem udviklingen af energisektoren og arbejdsmarkedets krav, og hvor der er behov for særlige politiske tiltag.

1.3. I den forbindelse viser de mest velfunderede undersøgelser, at en vellykket grøn omstilling i almindelighed og energiomstillingen i særdeleshed kan øge BNP (nogle undersøgelser anslår denne stigning til 5,6 % frem mod 2050), beskæftigelsesniveauet (ILO og IRENA anslår, at der vil blive skabt fire gange så mange job, som der vil gå tabt) og kvaliteten af arbejdspladserne i lyset af de højere kvalifikationer, der kræves. Ved at gøre energien billigere gennem forøgelse af de tilgængelige energikilder, navnlig vedvarende energikilder, der identificeres og fremmes gennem et passende grønt EU-klassificeringssystem, vil adgangen til disse ydelser og produktionen blive forbedret, hvilket vil skabe flere arbejdspladser. Arbejdspladser, der oprettes inden for vedvarende energi, er generelt vanskeligere at flytte og vil derfor gavne mange regioner, især dem, der er i større risiko for affolkning. Man bør også være opmærksom på arbejdsmiljøernes positive følger for sundheden.

1.4. EØSU er imidlertid meget bekymret over de alvorlige negative økonomiske, beskæftigelsesmæssige og sociale virkninger, som energiomstillingen medfører på kort og mellemlangt sigt, og som forværres af den aktuelle krise i forbindelse med krigen i Ukraine og den økonomiske situation (høj inflation). Stigende energipriser har påvirket de mest sårbare husholdninger og mange virksomheder i hele EU. Høje energiregninger øger virksomhedernes omkostninger og påvirker deres produktions- og beskæftigelsesniveau, hvilket tvinger dem til at udarbejde omstruktureringsplaner. Dette viser, at energipolitikken og ændringerne af den har stor betydning for, hvordan arbejdsmarkedsaktørerne, arbejdstagerne såvel som arbejdsgiverne, kan tilpasse sig og bevare ligevægten. Derfor er det nødvendigt at stabilisere energimarkedet inden for meget kort tid og fremover forvalte det med nye regler, der tager højde for den dobbelte grønne og digitale omstilling, modstandskraft og konkurrenceevne.

1.5. For at rette op på eller afbøde disse negative virkninger af energiomstillingen under de nuværende forhold med nye kriser foreslår EØSU, at medlemsstaterne overvejer hensigtsmæssige måder til at integrere arbejdsmarkedspolitikkerne bedre i de lovgivningsmæssige rammer og i miljø- og energipolitikkerne (bæredygtige incitamenter til bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet som en merværdi i forbindelse med energiomstillingen; fonde til fordeling af udgifterne til midlertidig eller permanent omstrukturering; omskolingsprogrammer for at forbedre beskæftigelsesegnetheden i en dekarboniseret økonomi osv.) samt i de sociale velfærdspolitikker (garantier for adgang for alle til energiydelser, sikring af adgang til erstatningsindkomster og tilstrækkelige minimumsindkomster osv.). Denne integration bør som led i de nationale foranstaltninger til at gennemføre handlingsplanen for den europæiske søjle for sociale rettigheder altid opnås gennem social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger, uden at det berører de enkelte staters autonomi og mangfoldigheden af landenes forskellige systemer for arbejdsmarkedsrelationer.

1.6. I betragtning af disse udfordringers store kompleksitet foreslår EØSU at prioritere de indbyrdes forbindelser mellem energiomstilling, arbejdsmarkeder og regional udvikling som led i en fornyet samhørighedspolitik (økonomisk, social og territorial). Forbindelsen mellem EU's energipolitik og arbejdsmarkedet i en regional sammenhæng er relevant for alle regioner i EU, men det gælder især for regionerne under retfærdig omstilling, da de har en baggrund, der i høj grad er baseret på konventionel energi, hvilket påvirker de tilknyttede industrier. Med henblik herpå bør der tages hensyn til nyttige indikatorer såsom den, der vedrører beskæftigelsespotentialet som følge af dekarboniseringen. Hvis målene for klimapolitikken og energiomstillingen skal opfyldes effektivt, er EØSU stadig overbevist om, at det er nødvendigt at anvende mekanismen for retfærdig omstilling mere effektivt og i et tempo, der passer til situationen for små og store virksomheder. Det er under disse omstændigheder nødvendigt at gennemføre yderligere supplerende foranstaltninger på regionalt plan for at bevare så mange arbejdspladser som muligt og sikre, at nye job er af god kvalitet. Dette må altid ske med udgangspunkt i en reel og effektiv social dialog og kollektive forhandlinger samt med inddragelse af virksomheder i den sociale økonomi. Kommissionen bør fremme denne stærke sociale dimension. Alle foranstaltninger eller politikker, der overvejes, skal altid udformes med respekt for de forskellige karakteristika i de nationale ordninger for arbejdsmarkeds-relationer samt arbejdsmarkedsparternes roller, kompetencer og autonomi.

1.7. EØSU opfordrer Kommissionen og Europa-Parlamentet, medlemsstaterne og regionerne i EU til at inddrage arbejdsmarkedets parter og andre civilsamfundsorganisationer på en mere innovativ og effektiv måde i udformningen og gennemførelsen af politikker for energiomstilling med høj merværdi for så vidt angår beskæftigelse og social beskyttelse samt i overvågningen og evalueringen heraf. De territoriale skævheder på dette område er blevet fremhævet i de relevante casestudier, og Kommissionen og medlemsstaterne opfordres derfor til gennem social dialog og inddragelse af den sociale økonomi at træffe foranstaltninger til at fremme en mere afbalanceret territorial og socioøkonomisk udvikling. Eksempelvis kan man fremme høringsprocesser og, hvor det er relevant, sociale kontrakter for at sikre en energiomstilling, som er økonomisk, arbejdsmæssigt og socialt retfærdig.

1.8. EØSU anerkender behovet for at styrke både offentlige og private investeringspolitikker samt politikker for social kompensation i den aktuelle geopolitiske krise i betragtning af de negative konsekvenser for store EU-virksomheders og SMV'ers konkurrenceevne samt for de mest sårbare husholdninger. Der tilskyndes bl.a. til at anvende REPowerEU-planen under genopretnings- og resiliensfaciliteten for at stabilisere markedsvilkårene og sikre universel forsyning til de europæiske borgere. Dette presserende behov bør imødegås ved hjælp af flere økonomiske og sociale investeringsforanstaltninger (eksempelvis støtte til kompensation for højere erhvervsomkostninger, indkomstgarantier for at forebygge energifattigdom osv.), men uden at sænke de fastsatte dekarboniseringsmål, fordi det på mellemlangt og langt sigt vil have flere negative virkninger at forhale dem yderligere end at fremskynde dem.

1.9. EØSU mener, at både store virksomheder og SMV'erne spiller en vigtig rolle med hensyn til at opfylde målet om energiomstilling og forventes at opfylde krævende betingelser om fremme af bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet og social beskyttelse samt sikring af universel adgang til energitjenester (for eksempel gennem forebyggelse af energifattigdom). For at løse SMV'ernes største problemer opfordrer EØSU imidlertid til, at programmerne for SMV'ers adgang til finansiering forbedres, lettes og forenkles ved hjælp af løbende støtte- og ledsagetjenester.

1.10. EØSU anbefaler også at styrke deltagelsen af producent-forbrugere (passive energiforbrugere, der bliver aktive borgere som producenter af vedvarende energi) og borgere (energifællesskaber) med henblik på at fremskynde energiomstillingen i Europa.

1.11. Efter EØSU's mening bør territoriale planer for energiomstilling ledsages af passende overenskomster eller aftaler om retfærdig social dialog. Derigennem bør skabelse og bevarelse af bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet og støtte til mennesker være nødvendige forudsætninger for udformningen, gennemførelsen og evalueringen af de påtænkte foranstaltninger, herunder de midler der modtages til fremme af energiomstillingen.

1.12. De aktuelle erfaringer med social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger i forbindelse med energiomstillingen på makropolitisk plan er imidlertid ikke positive. I de fleste lande anses inddragelsen af arbejdsmarkedets parter i udformningen, gennemførelsen og udviklingen af politikker vedrørende den dobbelte (digitale og grønne) omstilling for utilstrækkelig.

2. **Baggrund og hovedelementer**

2.1. EØSU glæder sig over, at EU som en førende global udleder har indgået en bindende forpligtelse til at opnå klimaneutralitet senest i 2050, en forpligtelse, der blev fastholdt på COP27 (den 7.-8. november 2022) på trods af tvivlen hos andre store globale udledere. EØSU understreger imidlertid, at effektiviteten af de foranstaltninger, der træffes for at dekarbonisere den europæiske økonomi og EU's energisystem i de kommende år, ikke blot vil afhænge af opfyldelsen af dette miljømål, men også af, om omstillingen er retfærdig for alle og bidrager til at fremme et bæredygtigt og velstående samfund med en moderne, ressourceeffektiv og konkurrencedygtig økonomi og et højt niveau af kvalitetsbeskæftigelse.

2.2. EØSU anerkender i sin udtalelse *En strategisk vision for energiomstilling med henblik på at muliggøre EU's strategiske autonomi* ([1]) mulighederne for økonomisk fremgang i energidekarboniseringsprocessen. Men udvalget advarer også om de sociale og økonomiske risici, der er forbundet med den aktuelle energikrise. De konjunkturmæssige problemer, som skaber yderligere pres og gør det vanskeligt at opfylde de fastsatte dekarboniseringsmål (krigen i Ukraine, inflationskrisen osv.), forværres af strukturelle problemer såsom klimaforandringer, hvis negative virkninger for EU og EU's regioner bliver stadig mere synlige.

2.3. EØSU er klar over, at de stigende priser på gas og elektricitet har alvorlige konsekvenser for alle virksomheder og for de mest sårbare husholdninger. Inflationsspiralen fører til, at industrianlæg må lukke (f.eks. Slovalco i Slovakiet), og forringer mange virksomheders konkurrenceevne.

2.4. EØSU noterer sig også Eurofounds rapporter ([2]), hvoraf det fremgår, at energifattigdommen er vokset. Selv om medlemsstaterne har gjort en betydelig større indsats for at indføre sociale foranstaltninger med henblik på at afbøde de socioøkonomiske virkninger af nye kriser og nødsituationer, har disse vist sig at være utilstrækkelige — hvilket viser, hvor vigtigt det er at styrke de sociale mål — hvorfor man, som understreget af Det Europæiske Miljøagentur, ved udformningen og gennemførelsen af pakker af politikker og foranstaltninger til afbødning af klimaforandringerne er nødt til at tage hensyn til fordelingen af de sociale konsekvenser og se på, hvordan de kan gøres mere retfærdige i de tilfælde, hvor de ikke kan undgås (*Exploring the social challenges of low carbon energy policies in Europe*, oktober 2021 ([3])).

2.5. I denne situation med nye kriser opfordrer EØSU til at intensivere og udvide særlige EU-foranstaltninger og nationale foranstaltninger, der opvejer de mest skadelige økonomiske, sociale og beskæftigelsesmæssige virkninger af opfyldelsen af ambitiøse klimamål, uden at der sættes spørgsmålstegn ved dem. Udvalget mener også, at de bør udformes inden for rammerne af samhørighedspolitikken. EØSU har allerede understreget dette fokus på samhørighedspolitikker inden for rammerne af EU's klimapolitikker i sin udtalelse (ECO/579 ([4])) for at fremhæve foranstaltninger, der skal fremme virksomhedernes evne til at tilpasse sig kravene i forbindelse med energiomstillingen, herunder den deraf følgende omstrukturering, og forebygge situationer med energifattigdom.

([1]) EUT C 75 af 28.2.2023, s. 102.
([2]) https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2022/the-cost-of-living-crisis-and-energy-poverty-in-the-eu-social-impact-and-policy-responses-background.
([3]) https://www.eea.europa.eu/publications/exploring-the-social-challenges-of.
([4]) EUT C 323 af 26.8.2022, s. 54.

2.6. På et mere strukturelt plan har Fit for 55-pakken til formål at revidere og opdatere EU-lovgivningen og iværksætte initiativer for at sikre, at EU's politikker er i overensstemmelse med de klimamål, som Rådet og Europa-Parlamentet er nået til enighed om, som lovet i den europæiske grønne pagt og nedfældet i den europæiske klimalovgivning. **EØSU mener derfor, at politikker til bekæmpelse af klimakrisen kan føre til store ændringer i økonomien og på kort, mellemlangt og langt sigt skabe social uro, der påvirker beskæftigelsen og velfærden, især i visse regioner. Ligesom der ikke kan opnås sociale fremskridt uden solide økonomiske resultater, kan der derudover heller ikke skabes bæredygtig økonomisk vækst, uden at man sikrer en socialt og arbejdsmæssigt retfærdig grøn omstilling og energiomstilling.**

2.7. **Virkningerne på arbejdsmarkederne vil være mere markante i visse sektorer og regioner** med kulstofintensive industrier, der kunne risikere at lukke. Behovet for at fremskynde energiomstillingen skal ledsages af en »mekanisme for retfærdig omstilling«. Eftersom de positive virkninger af denne omstilling ikke vil opstå automatisk, er EØSU overbevist om, at det for at sikre en vellykket energiomstilling er afgørende at **udforme og gennemføre inklusive investeringspolitikker** (betinget af fremme af bæredygtige anstændige job) og inddrage samfundet, herunder arbejdstagere og deres repræsentanter på makroniveau (EU-plan og nationalt plan), mesoplan (sektorplan) og mikroplan (virksomheder, lokale enheder).

2.8. I disse usikre og skiftende scenarier mener EØSU, at rammerne for energiunionen og den grønne pagt er rigtige, **men at de er utilstrækkelige til at gennemføre klima- og energipolitikker, der sikrer social og regional samhørighed** gennem intensive **investeringer** i teknologisk innovation, skabelse af bæredygtige kvalitetsjob, styrkelse af den menneskelige kapital og skabelse af regional social kapital. EØSU opfordrer til anvendelse af god praksis i denne henseende ([5]). Udvalget minder om, at der allerede findes sådanne strategier, f.eks. projekter til etablering af solenergianlæg i tidligere brunkulsområder i Portugal og Grækenland, samt den meget strategisk orienterede støtte til producent-forbrugere i Litauen. EØSU bemærker, at disse erfaringer stadig ikke udgør en udbredt eller fremherskende praksis.

2.9. Ifølge en rapport udarbejdet på anmodning af Europa-Parlamentets Udvalg om Industri, Forskning og Energi anslås **omkostningerne ved manglende ambitioner i disse europæiske politikker for en retfærdig energiomstilling at ville udgøre 5,6 % af EU's BNP i 2050**. EØSU er enig i, at det for at undgå disse omkostninger vil være nødvendigt at **sikre en retfærdig omstilling, også når det gælder beskæftigelsen**. Rapporten anbefaler og sætter tal på en række EU-tiltag med henblik herpå ([6]):

— ambitiøse niveauer for EU-finansiering i tillæg til medlemsstaternes ressourcer for at støtte innovation inden for rene energiteknologier. EØSU har allerede i sin udtalelse INT/913 givet udtryk for et lignende synspunkt

— EU's globale lederskab inden for multilateralt samarbejde om energiomstilling vil generere 94 mia. EUR om året

— ved at skabe større klarhed om, hvad ansvarlige energiinvesteringer betyder, og ved at fremme miljømæssig og social styring vil EU's klassificeringsforordning bidrage til at øge EU's BNP med 39 mia. EUR om året.

2.10. Efter EØSU's mening er ikke blot store virksomheder, men også SMV'erne en vigtig del af løsningen med henblik på at skabe en konkurrencedygtig, klimaneutral, cirkulær og inklusiv økonomi i EU. Der bør skabes og opretholdes de rette finansierings- og støttebetingelser. Finansieringen bør gøres mere tilgængelig for SMV'er gennem forenklede og skræddersyede administrative procedurer. Oprettelsen af støttetjenester for SMV'er letter den praktiske adgang til disse foranstaltninger og fremmer skabelsen af bæredygtige virksomhedsøkosystemer i alle EU's regioner (NUTS I, II og III), og ikke kun dem, der i øjeblikket betegnes som omfattet af retfærdig omstilling (ca. 100 NUTS III-regioner og 31 NUTS II-regioner) ([7]).

2.11. EØSU glæder sig over oprettelsen af en fond for retfærdig omstilling og en social klimafond ([8]). Udvalget er imidlertid overbevist om, at disse fonde ikke vil kunne tilvejebringe al den økonomiske støtte, der er nødvendig for at håndtere de socioøkonomiske og beskæftigelsesmæssige virkninger på en socialt ansvarlig måde. EØSU understreger, at en retfærdig energiomstilling ikke kun handler om finansiering, men også om at skabe kvalitetsjob, styrke den demokratiske deltagelse (også på virksomhedsniveau), respektere de nationale arbejdsmarkedssystemers autonomi og mangfoldighed og

([5]) Se EUT C 47 af 11.2.2020, s. 30, og EUT C 62 af 15.2.2019, s. 269.
([6]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/EPRS_STU(2021)694222_EN.pdf.
([7]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background.
([8]) EUT C 152 af 6.4.2022, s. 158.

fastholde de europæiske virksomheders konkurrenceevne og øge den yderligere. EØSU efterlyser specifikke foranstaltninger på alle niveauer, herunder med hensyn til det europæiske semesters funktion, for at øge inddragelsen af de lokale og regionale myndigheder og arbejdsmarkedets parter. Udvalget mener også, at det er nødvendigt at indføre mekanismer til overvågning og evaluering af, om midlerne til en retfærdig energiomstilling anvendes rigtigt, gennem kontrol med opfyldelsen af de sociale og beskæftigelsesmæssige mål i de virksomheder, der modtager denne offentlige finansiering.

2.12. EØSU opfordrer Kommissionen til i forbindelse med vurderingen af de nationale energi- og klimaplaner samt af medlemsstaternes territoriale planer for retfærdig omstilling at styrke de beskæftigelsesmæssige og sociale mål ved f.eks. at:

— inddrage aktive arbejdsmarkedspolitikker, der letter jobskifte gennem omskoling og uddannelsesinvesteringer i grønne job af høj kvalitet

— støtte personer, der mister deres job på grund af dekarbonisering, med midler fra staterne og de støttemodtagende virksomheder for at sikre, at energiomstillingen kan skabe en positiv beskæftigelsesbalance

— udvikle det regionale økonomiske potentiale, der stammer fra vedvarende energi, såvel som nye former for deltagelse i produktionen af elektricitet (f.eks. oprettelse af kooperativer, der producerer til eget forbrug, med kapacitet til at generere overskud til samfundet, fremme af selvstændig virksomhed inden for produktion af vedvarende energi osv.)

— bekæmpe energifattigdom effektivt. Sikring af adgangen til energitjenester for hele befolkningen er fastsat i den europæiske søjle for sociale rettigheder (princip 20)

for at nå disse ambitiøse mål mener EØSU, at det er vigtigt at fremme udviklingen af territoriale planer for beskæftigelse og fremtidssikrede kvalifikationer med aktiv inddragelse af alle interessenter, navnlig arbejdsmarkedets parter.

3. **Baggrund og vigtigste input fra den internationale videnskabelige evidens for de beskæftigelsesmæssige virkninger af en retfærdig energiomstilling**

3.1. EØSU bemærker, at udskiftning af konventionelle kraftværker baseret på fossile brændstoffer med vedvarende energikilder kan påvirke beskæftigelsen på forskellige måder. Det kan skabe nye grønne job i sektoren for vedvarende energi, men samtidig kan det fortrænge beskæftigelsen i andre sektorer. Det er nødvendigt at tage højde for den potentielle stigning i energipriserne, som kan kvæle efterspørgslen efter arbejdskraft i energiintensive sektorer og reducere de private husholdningers købekraft. Der er dokumentation for, at en energipolitik rettet mod vedvarende energikilder skaber, ødelægger eller omdanner arbejdspladser i industrilande.

3.2. EØSU bemærker, at der ikke er fuld videnskabelig konsensus om, hvordan energiomstillingen i sidste ende vil påvirke beskæftigelsen. Ifølge nogle undersøgelser findes der tilfælde, hvor der ikke har været nogen nettovækst i beskæftigelsen (polsk tilfælde), eller hvor væksten har været yderst beskeden (tysk tilfælde). ILO anslår imidlertid, at dekarboniseringen af økonomien vil føre til tab af ca. 6 millioner arbejdspladser, mens de arbejdspladser, der skabes, vil blive firedoblet fra 11 til 43 millioner i 2030 for IRENA-landene ([9]). I alle IEA-scenarier vil anvendelsen af ren energi vokse og kompensere for tab af arbejdspladser i sektorerne for fossile brændstoffer. I nettonulemissionsscenariet for 2050 vil 16 millioner arbejdstagere få nye opgaver i tilknytning til ren energi. USEER-rapporten (2022) ([10]) for USA har lignende skøn: beskæftigelsen i energisektoren steg med 4 % for ren energi (med en stigning på kun 2,8 % i den samlede beskæftigelse).

3.3. EØSU hæfter sig ved en række ubalancer. Nye job inden for ren energi opstår ikke altid på samme sted som de job, de erstatter, og de kræver ofte nye færdigheder. Derfor bør de nationale lovgivninger og deres energipolitikker fokusere på at sikre færdighedsopbygning, med henblik på at omstillingen lykkes og gavner flertallet så meget som muligt. Endvidere er andelen af kvinder i arbejdsstyrken (32 %) højere i sektoren for vedvarende energi end i andre dele af energisektoren, selv om den kun er 21 % i vindsektoren, hvilket viser, at der fortsat forekommer kønsstereotyper på dette område. Den nationale lovgivning og gennemførelsespolitikkerne skal derfor lægge vægt på ligestillingsmålene i disse nye job.

([9]) https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf.
([10]) https://www.energy.gov/policy/us-energy-employment-jobs-report-useer.

3.4. EØSU mener, at det er vigtigt at erkende, at energiomstillingen ikke kun er et spørgsmål om teknologi og offentlige og private investeringer, men at der også er tale om en omfattende global social udfordring. Det er derfor nødvendigt at sikre og fremme inddragelsen af brugere fra civilsamfundet og producenter fra erhvervslivet (virksomheder og arbejdstagere, både direkte og gennem deres repræsentative organisationer). Klimahensyn bør indgå i alle former for politikker og beslutninger. Desuden mener EØSU, at de bør udformes gennem sociale processer og, hvor det er relevant, sociale partnerskaber mellem myndighederne på alle niveauer og arbejdsmarkedets parter — idet man altid skal respektere de statslige arbejdsmarkedssystemers autonomi og mangfoldighed — samt andre repræsentative civilsamfundsorganisationer med henblik på at sikre en inklusiv energiomstilling for arbejdstagere, forbrugere og den brede offentlighed.

3.5. EØSU bemærker, at en gennemgang af den videnskabelige litteratur og erfaringer med tilfælde, hvor nogle er vellykkede og andre fejlslagne, viser, at der ikke kun er én forudbestemt omstillingsvej, og at den måde, hvorpå energiomstillingen påvirker beskæftigelsen og arbejdspladserne, afhænger af de sociale forhold, hvorunder teknologierne indføres, og ændringerne i energiomstillingen finder sted. Data fra casestudier på virksomhedsniveau (f.eks. Renault og Siemens Energy ([11])) viser, at i de tilfælde, hvor medarbejderne blev involveret, førte vedtagelsen af ændringerne til positive resultater (bedre jobfærdigheder, produktivitet og produktkvalitet).

3.6. Konklusionerne om social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger i forbindelse med energiomstillingen på makropolitisk plan er imidlertid ikke positive. I de fleste lande anses inddragelsen af arbejdsmarkedets parter i udformningen, gennemførelsen og udviklingen af politikker vedrørende den dobbelte (digitale og grønne) omstilling for utilstrækkelig. At dømme efter nogle landes erfaringer kan denne mangel skyldes to grundlæggende udfordringer, som arbejdsmarkedets parter står over for:

— selv om der er en stor mangfoldighed af institutionelle rammer, mangler der i dem alle foranstaltninger til fremme af social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger i forbindelse med udformningen af sociale rettigheder og arbejdstagerrettigheder i tilknytning til en retfærdig energiomstilling (f.eks. i Italien, Spanien, Polen, Tyskland osv.)

— utilstrækkelig kapacitet hos parterne til at deltage på en passende måde i drøftelserne om fremtidens arbejde i forbindelse med energiomstillingen, formulere prioriteter og gennemføre deres dagsordener effektivt. Dette er på trods af nationale lovgivningsmæssige erfaringer, som f.eks. i Spanien, vedrørende fremme af »aftaler om social samordning« med henblik på en retfærdig energiomstilling (lov 7/2021).

4. **Generelle bemærkninger**

4.1. EØSU noterer sig de analyser, der viser, at både politiske og retlige EU-instrumenter kan være vigtige for at tackle udfordringerne i forbindelse med energiomstillingen ud fra et økonomisk, socialt og arbejdsmæssigt retfærdigt perspektiv. Udvalget mener dog også, at de eksisterende instrumenter (f.eks. direktivet om europæiske samarbejdsudvalg og direktivet om en generel ramme for information og høring af arbejdstagerne), der gennemføres i alle medlemsstaterne, skal anvendes og håndhæves effektivt. EØSU opfordrer til, at der på de forskellige relevante niveauer tilskyndes til og vedtages de mest hensigtsmæssige reformer med henblik på at styrke den sociale dialog samt inddragelsen af kollektive forhandlinger i disse processer for retfærdig energiomstilling. Formålet er at fremme en positiv balance, når det handler om at skabe bæredygtige arbejdspladser og beskytte arbejdstagerne, parallelt med at der opretholdes en passende økonomisk og erhvervsmæssig struktur i alle medlemsstater og regioner, og samtidig med at arbejdsmarkedsparternes autonomi respekteres behørigt.

4.2. Erfaringerne viser også, at der i forbindelse med de økonomiske og beskæftigelsesmæssige strukturelle ændringer som følge af energiomstillingen er både vellykkede og fejlslagne eksempler på en retfærdig social og erhvervsmæssig omstilling, alt efter om beskæftigelsesomfanget i det store og hele bevares ved at flytte arbejdspladser fra aktiviteter, der ikke er bæredygtige på grund af deres CO_2-aftryk, til andre, bæredygtige job. Samspillet mellem energi- og beskæftigelsespolitikker har også en indvirkning på det bredere regionale miljø eller den bredere regionale kontekst og skaber muligheder og risici (f.eks. regulerede tariffer og stigende energipriser, der bringer industriarbejdspladser i fare, som det var tilfældet i Tyskland og Spanien). EØSU bemærker, at antallet af nye arbejdspladser, der skabes som følge af energiomstillingen, ifølge regionale erfaringer, f.eks. i mineområdet i Nordspanien, er betydeligt lavere, og at de er dårligere lønnet end de tidligere job.

4.3. Ud fra en mere global vurdering konstaterer EØSU, at omkring 45 % af verdens arbejdstagere inden for energisektoren ifølge de mest velfunderede undersøgelser befinder sig i højt kvalificerede job, sammenlignet med næsten 25 % i økonomien som helhed. Dette er imidlertid ikke en mulighed overalt, og det er nødvendigt at styrke en retfærdig og menneskecentreret omstilling for de berørte arbejdstagere for at undgå, at dekarbonisering fører til nettoarbejdsløshed, som det er tilfældet i Polen.

([11]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU(2022)733972_EN.pdf.

4.4. I tråd med rapporterne fra IRENA og ILO ([12]) er EØSU overbevist om vedvarende energikilders potentiale til at skabe bæredygtigt, anstændigt arbejde, som tydeligt viser, at det ikke er nødvendigt at vælge mellem miljømæssig bæredygtighed og jobskabelse. Begge kan og bør gå hånd i hånd, ved at der skabes de rette juridiske, politiske og økonomiske betingelser, kræves behørig ansvarlighed fra alle virksomheder, der modtager midler, og sikres inddragelse af alle berørte parter (regioner, arbejdsmarkedets parter og borgerne) i håndteringen af dem.

5. **Særlige bemærkninger**

5.1. EØSU bemærker, at energiindustrien vil få en stadig mere strategisk position i økonomien, fordi den er en vigtig drivkraft for alle sektorer. I den nuværende situation præget af kriser og forandringer er der imidlertid forskellige ubalancer og risici, som skal imødegås gennem passende investeringer, sammenhængende politikker og nye forvaltningsstrukturer for at sikre inddragelse af den territoriale økonomi, civilsamfundet og arbejdsmarkedets parter. Territoriale planer for energiomstilling bør ledsages af passende overenskomster eller aftaler om retfærdig social dialog, hvor skabelse og opretholdelse af bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet og støtte til mennesker er nødvendige forudsætninger for udformningen, gennemførelsen og evalueringen af de påtænkte foranstaltninger.

5.2. EØSU minder om, at et af de vigtigste systemer til styring af gennemførelsen af socialt retfærdige omstillingsforløb og overvågning af fremskridtene hermed er det europæiske semester. EØSU har tidligere erklæret, at gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder i det europæiske semester sammen med overvågningen heraf gennem den sociale resultattavle er et skridt i den rigtige retning ([13]). Udvalget mener imidlertid, at der bør lægges større vægt på samspillet mellem miljø- og arbejdsmarkedspolitikker for at fremme en endelig balance, der er gunstig for de bæredygtige kvalitetsjob, der skabes, og for at sikre en tilstrækkelig indkomst for dem, der mister deres job og ikke kan finde ny beskæftigelse. Der bør ske en styrkelse af regionernes rolle og deres sociale kapital samt af intelligent specialisering og en dagsorden for menneskelig kapital.

5.3. EØSU gentager, at det er nødvendigt at gennemføre EU's og medlemsstaternes relevante regelværk inden for arbejdsret og social sikring. I tråd med hvad EØSU allerede tidligere har påpeget, genbekræftede Europa-Parlamentet, Rådet og Kommissionen med proklamationen af den europæiske søjle for sociale rettigheder på topmødet i Göteborg i november 2017 deres vilje til at arbejde hen imod et mere retfærdigt og lige Europa. Søjlen bør fungere som kompas for en fornyet opadgående konvergens mod bedre arbejds- og leveforhold og som rettesnor for reformer på arbejdsmarkedet og af socialpolitikker ([14]).

5.4. EØSU bemærker, at der er betydelige forskelle i gennemførelsen af den europæiske klimalov. I en lovgivning som den franske fokuseres der således på inddragelse af erhvervslivet og arbejdstagernes repræsentanter i samspillet mellem den grønne omstilling og sociale og arbejdsmarkedsmæssige spørgsmål. Til gengæld nævnes disse forpligtelser og rettigheder nærmest ikke i en række andre lovgivninger som f.eks. den italienske og den spanske samt i de gældende lovgivninger i alle de regioner i de østeuropæiske lande, der er under retfærdig omstilling. EØSU noterer sig bl.a. de vellykkede franske erfaringer (lov nr. 2021-1104), hvor begrebet »udfordringer i forbindelse med den grønne omstilling« er blevet medtaget i arbejdsmarkedsloven med beføjelser vedrørende sektoraftaler, systemer for fremadskuende jobforvaltning og beføjelser til at håndtere de specifikke udfordringer i forbindelse med den grønne omstilling og energiomstillingen (artikel L 2242-20) samt fagforeningernes ret til varsling vedrørende miljøet og folkesundheden (L 4133-L 4133-4). Med fuld respekt for de forskellige europæiske arbejdsmarkedssystemers autonomi og mangfoldigheden af disse systemer opfordrer EØSU derfor Kommissionen til at fremme initiativer til udveksling af god praksis mellem de forskellige lande og regioner.

5.5. EØSU understreger, at den vigtigste forudsætning for en vellykket omstilling er en proaktiv og inklusiv tilgang, der sikrer og fremmer specifikke arbejdsmarkeds- og velfærdspolitikker. Et vigtigt element i vellykkede politikker bør være, at de er målrettet arbejdsmarkedets reelle behov — især, men ikke kun, i de regioner, der er mest berørt af omstillingen fra fossile brændstoffer til vedvarende energi — eller mod at udnytte de muligheder, som ressourcerige regioner tilbyder. Selv om Fonden for Retfærdig Omstilling er nyttig, har den sine begrænsninger, som skal afhjælpes, og er ikke et fuldkomment svar på alle udfordringerne forbundet med en retfærdig omstilling, men den kan støttes med yderligere politiske foranstaltninger på medlemsstatsplan.

5.6. Med henblik på at forbedre forholdet mellem miljøpolitikker og energiomstillingen henholdsvis arbejdsmarkeds- og socialbeskyttelsespolitikkerne opfordrer EØSU til, at der lægges større vægt på de indikatorer for bæredygtig beskæftigelse, der er til rådighed for udformningen og gennemførelsen af den planlagte mekanisme for retfærdig omstilling. Der bør tages

([12]) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_823807.pdf.
([13]) EØSU's udtalelse om *Yderligere betragtninger om den årlige undersøgelse af bæredygtig vækst 2022* (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 35).
([14]) EØSU's udtalelse om *Anstændige mindstelønninger i hele Europa* (EUT C 429 af 11.12.2020, s. 159).

højde for indikatoren for **dekarboniseringens beskæftigelsespotentiale** på de forskellige NUTS-niveauer. Til indhentning af data om den nye energikrises indvirkning på beskæftigelsen er der i databasen European Restructuring Monitor Eurofound ([15]) et betragteligt antal registrerede erfaringer til rådighed.

5.7. EØSU opfordrer også til at fremskynde og forbedre gennemførelsen af **mekanismen for retfærdig omstilling** ([16]). EØSU ser positivt på mobiliseringen af 55 mia. EUR inden 2027 i de regioner, der er mest berørt af energiomstillingen, med henblik på at nå målet om »ikke at lade nogen i stikken«. Dette skal udligne de socioøkonomiske virkninger af omstillingen til en klimaneutral økonomi gennem tre søjler: en ny fond for retfærdig omstilling (investeringer på over 25 mia. EUR), InvestEU-ordningen for retfærdig omstilling (15 mia. EUR til den private sektor) og den nye lånefacilitet for den offentlige sektor (som vil mobilisere 18,5 mia. EUR i offentlige investeringer).

5.8. EØSU mener også, at det i forbindelse med formaliseringen af de territoriale planer for energiomstilling er hensigtsmæssigt at fremme ikke blot omstillingsaftaler (regional social dialog), men også god praksis i de kollektive overenskomstforhandlinger og inddragelse af arbejdstagerne i den socialt retfærdige energiomstilling. I den forbindelse bør det erindres, at et skift i retning af flere vedvarende energikilder forbedrer miljøkvaliteten ved at reducere emissionerne af luftforurenende stoffer, hvilket er til gavn for sundheden og arbejdsproduktiviteten.

5.9. EØSU mener, at det er vigtigt at sikre, at Europas grønne dimension og energiomstillingen skaber positive synergier med den inklusive omstilling for at bidrage til virksomhedernes succes, til øgede muligheder for bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet for arbejdstagerne og til alle borgeres trivsel i et økosystem, der tager vare på planetens sundhed.

Bruxelles, den 22. februar 2023.

Christa SCHWENG
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

([15]) https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/european-restructuring-monitor.
([16]) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_da.

BILAG

Følgende ændringsforslag blev forkastet under afstemningen, men opnåede mindst en fjerdedel af de afgivne stemmer (forretningsordenens artikel 74, stk. 3):

ÆNDRINGSFORSLAG 1

SOC/718 — Energipolitik og arbejdsmarkedet

Punkt 2.12

Ændres som følger:

Sektionens udtalelse	Ændringsforslag
EØSU opfordrer Kommissionen til i forbindelse med vurderingen af de nationale energi- og klimaplaner samt af medlemsstaternes territoriale planer for retfærdig omstilling at ***styrke*** de beskæftigelsesmæssige og sociale mål ved f.eks. at:	EØSU opfordrer Kommissionen til i forbindelse med vurderingen af de nationale energi- og klimaplaner samt af medlemsstaternes territoriale planer for retfærdig omstilling at ***fremme større fokus på*** de beskæftigelsesmæssige og sociale mål ***og politikker*** ved f.eks. at:
— inddrage aktive arbejdsmarkedspolitikker, der letter jobskifte gennem omskoling og uddannelsesinvesteringer i grønne job af høj kvalitet	— inddrage aktive arbejdsmarkedspolitikker, der letter jobskifte gennem omskoling og uddannelsesinvesteringer i grønne job af høj kvalitet
— støtte personer, der mister deres job på grund af dekarbonisering, med midler fra staterne og de støttemodtagende virksomheder for at sikre, at energiomstillingen kan skabe en positiv beskæftigelsesbalance	— støtte personer, der mister deres job på grund af dekarbonisering, ***med passende arbejdsmarkedspolitikker og foranstaltninger samt når det kræves gennem nationale regler*** med midler fra staterne og de støttemodtagende virksomheder for at sikre, at energiomstillingen kan skabe en positiv beskæftigelsesbalance
— udvikle det regionale økonomiske potentiale, der stammer fra vedvarende energi, såvel som nye former for deltagelse i produktionen af elektricitet (f.eks. oprettelse af kooperativer, der producerer til eget forbrug, med kapacitet til at generere overskud til samfundet, fremme af selvstændig virksomhed inden for produktion af vedvarende energi osv.)	— udvikle det regionale økonomiske potentiale, der stammer fra vedvarende energi, såvel som nye former for deltagelse i produktionen af elektricitet (f.eks. oprettelse af kooperativer, der producerer til eget forbrug, med kapacitet til at generere overskud til samfundet, fremme af selvstændig virksomhed inden for produktion af vedvarende energi osv.)
— bekæmpe energifattigdom effektivt. Sikring af adgangen til energitjenester for hele befolkningen er fastsat i den europæiske søjle for sociale rettigheder (princip 20)	— bekæmpe energifattigdom effektivt. Sikring af adgangen til energitjenester for hele befolkningen er fastsat i den europæiske søjle for sociale rettigheder (princip 20)
For at nå disse ambitiøse mål mener EØSU, at det er vigtigt at fremme udviklingen af territoriale planer for beskæftigelse og fremtidssikrede kvalifikationer med aktiv inddragelse af alle interessenter, navnlig arbejdsmarkedets parter.	For at nå disse ambitiøse mål mener EØSU, at det er vigtigt at fremme udviklingen af territoriale planer for beskæftigelse og fremtidssikrede kvalifikationer med aktiv inddragelse af alle interessenter, navnlig arbejdsmarkedets parter***. Disse planer bør også tage hensyn til de økonomiske konsekvenser af omstillingstempoet for virksomheder, navnlig SMV'er.***

Begrundelse

I ændringsforslaget foreslås det at præcisere tekstens ordlyd med hensyn til at styrke fokus på sociale og beskæftigelsesmæssige målsætninger og præcisere, at betalinger fra fonde (hvor det kræves i henhold til nationale regler) ikke i sig selv er tilstrækkelige til at løse problemet med tab af arbejdspladser: Det forudsætter langt mere end dette (politikker, administrative foranstaltninger osv.) at støtte og reintegrere de ledige på arbejdsmarkedet.

Endelig er det, som også fremhævet i punkt 1.6 i forslaget til udtalelse, vigtigt at tage hensyn til et tempo, der er foreneligt med situationen for virksomheder, navnlig SMV'er.

Resultat af afstemningen:

For: 73

Imod: 78

Hverken for eller imod: 8

ÆNDRINGSFORSLAG 2

SOC/718 — Energipolitik og arbejdsmarkedet

Punkt 5.2

Ændres som følger:

Sektionens udtalelse	Ændringsforslag
EØSU minder om, at et af de vigtigste systemer til styring af gennemførelsen af socialt retfærdige omstillingsforløb og overvågning af fremskridtene hermed er det europæiske semester. EØSU har tidligere erklæret, at gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder i det europæiske semester sammen med overvågningen heraf gennem den sociale resultattavle er et skridt i den rigtige retning [1]. Udvalget mener imidlertid, at der bør lægges større vægt på samspillet mellem miljø- og arbejdsmarkedspolitikker for at fremme en endelig balance, der er gunstig for de bæredygtige kvalitetsjob, der skabes***, og for at sikre en tilstrækkelig*** indkomst for dem, der mister deres job og ikke kan finde ny beskæftigelse. Der bør ske en styrkelse af regionernes rolle og deres sociale kapital samt af intelligent specialisering og en dagsorden for menneskelig kapital.	EØSU minder om, at et af de vigtigste systemer til styring af gennemførelsen af socialt retfærdige omstillingsforløb og overvågning af fremskridtene hermed er det europæiske semester. EØSU har tidligere erklæret, at gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder i det europæiske semester sammen med overvågningen heraf gennem den sociale resultattavle er et skridt i den rigtige retning [1]. Udvalget mener imidlertid, at der bør lægges større vægt på samspillet mellem miljø- og arbejdsmarkedspolitikker for at fremme en endelig balance, der er gunstig for de bæredygtige kvalitetsjob, der skabes***. Medlemsstater bør også i overensstemmelse med deres nationale regler sørge for og sikre adgang til arbejdsløshedsunderstøttelse eller en passende minimums***indkomst for dem, der mister deres job og ikke kan finde ny beskæftigelse. Der bør ske en styrkelse af regionernes rolle og deres sociale kapital samt af intelligent specialisering og en dagsorden for menneskelig kapital.
[1] EØSU's udtalelse om Yderligere betragtninger om den årlige undersøgelse af bæredygtig vækst 2022 (endnu ikke offentliggjort).	[1] EØSU's udtalelse om Yderligere betragtninger om den årlige undersøgelse af bæredygtig vækst 2022 (endnu ikke offentliggjort).

Begrundelse

Da teksten i teksten henviser til »dem, der mister deres job og ikke kan finde ny beskæftigelse«, forekommer det logisk, at ordet »indkomst« henviser til »minimumsindkomst«. I så fald bør ordvalget afspejle formuleringen i punkt 1.5 i forslaget til udtalelse, nemlig »garantier for adgang (…) til en passende minimumsindkomst«. Desuden kan der henvises til medlemsstaternes systemer for arbejdsløshedsunderstøttelse.

Resultat af afstemningen:

For: 79

Imod: 98

Hverken for eller imod: 8

ÆNDRINGSFORSLAG 3

SOC/718 — Energipolitik og arbejdsmarkedet

Punkt 1.9

Ændres som følger:

Sektionens udtalelse	Ændringsforslag
EØSU mener, at både store virksomheder og SMV'erne spiller en vigtig rolle med hensyn til at opfylde målet om energiomstilling ***og forventes at opfylde krævende betingelser om*** fremme af bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet og social beskyttelse samt sikring af universel adgang til energitjenester (for eksempel ***gennem*** forebyggelse af energifattigdom). For at løse SMV'ernes største problemer opfordrer EØSU imidlertid til, at programmerne for SMV'ers adgang til finansiering forbedres, lettes og forenkles ved hjælp af løbende støtte- og ledsagetjenester.	EØSU mener, at både store virksomheder og SMV'erne spiller en vigtig rolle med hensyn til at opfylde målet om energiomstilling ***gennem*** fremme ***og tilvejebringelse*** af bæredygtig beskæftigelse af høj kvalitet og ***derved bidrage til*** social beskyttelse samt ***gennem den rolle, de har til*** sikring af universel adgang til energitjenester (***og således*** for eksempel ***bidrage*** til forebyggelse af energifattigdom). For at løse SMV'ernes største problemer opfordrer EØSU imidlertid til, at programmerne for SMV'ers adgang til finansiering forbedres, lettes og forenkles ved hjælp af løbende støtte- og ledsagetjenester.

Begrundelse

Ændringsforslaget har til formål at præcisere teksten for at forklare, hvordan virksomheder og SMV'er bidrager til at skabe bæredygtig beskæftigelse og på denne måde bidrager til social beskyttelse.

Resultat af afstemningen:

For: 76

Imod: 99

Hverken for eller imod: 8